

Elektronické právní jednání: Srovnávací analýza s důrazem na využití elektronického podpisu podle práva EU, České republiky a Německa

Abstrakt (česky)

Cíle.

Cílem této práce je srovnávací analýza elektronického právního jednání podle práva EU, České republiky a Německa, s důrazem na využití vyšších verzí elektronického podpisu, zejména kvalifikovaného elektronického podpisu, který při právním jednání elektronickými prostředky má právní účinky vlastnoručního podpisu (kap. 6 až 10). Současně je věnována zvýšená pozornost i zcela novým institutům zaručené a kvalifikované elektronické pečeti, určeným výhradně pro využití právními osobami. Zkoumané právní úpravy zde vychází především z nedávno účinného evropského nařízení (EU) č. 910/2014 Sb., známého pod zkratkou eIDAS. Vyšší verze elektronického podpisu jsou využitelné pro právní jednání napříč celým právním řádem, v soukromém i veřejném právu.

Pro účel obecného poznání předchází srovnávací analýze teoretická část (kap. 2 až 4, částečně kap. 5), která se zabývá jednak pojmem právního jednání obecně, jednak se soustřeďuje na institut tradičních vlastnoručních podpisů a jejich funkcí, a to zejména na základě německé a české právní nauky, s dílčími exkurzy do common law, jakož i mezi požadavky vzniklé ze snah o elektronickou implementaci podpisu.

Vlastnoruční podpis je institut vzniklý z obyčejů. Jeho užívání se do značné míry ustálilo samo, pro vyhovění podepisující osobě i spoléhající se osobě, a to i v rámci autonomních vztahů soukromého práva. Ceremonie podpisu nabyla význam stvrzení právního jednání, přičemž výsledná listina s podpisem poté plní i důkazní funkci. Podpis se ujal pro právní jednání, které dle práva nebo dohody stran vyžaduje trvalejší zachycení obsahu a možnost dokladování či dokazování. Užitky (přínosy) by pak měly převažovat nad riziky a břemeny formálnosti.

Celá práce je proto vytvářena na ose dvou souvisejících otázek či výzev. První obecnou otázkou je, zda kvalifikovaný elektronický podpis splňuje požadavky na obdobně přijatelné rozdělení přínosů a rizik mezi podepisující a spoléhající se osobu. S tím souvisí i hlavní nosné dilema textu, k čí tíži případně připsat právní jednání,

pravost jehož podpisu údajně podepsaná osoba později popře. Druhou obecnou otázkou je, zda kvalifikovaný elektronický podpis představuje svými funkčními vlastnostmi ekvivalenci funkcí vlastnoručního podpisu. Kladná odpověď na druhou otázku by zřejmě měla implikovat i kladnou odpověď na otázku první. Obráceně implikace platit nemusí. Přijatelné rozdělení rizik a přínosů mezi obě osoby je tedy hlavní výzvou, funkční ekvivalence výzvou pomocnou. Nicméně právě teoretická analýza podpisu (kap. 4) vyjevuje, jaké vlastnosti zejména vlastnoruční podpis vlastně má. Obdobně teoretická analýza pojmu právního jednání odhaluje celkové požadavky na něj (kap. 2 a 3), jak se ustálily zejména v soukromém právu Německa a ČR, a je též užitečná pro představy a hodnocení provedení právního jednání pomocí elektronických prostředků, k čemuž slouží i rozbor platné právní úpravy v obou zmíněných státech (kap. 5).

Obsah.

V českém pojetí (kap. 2) se pojem právního jednání používá v širším obecném smyslu (2.1) v rámci teorie práva, jakož i v užším smyslu (2.2) v soukromém právu. Je provedena i historická retrospekce do obecného zákoníku občanského (2.3), která slouží k vysvětlení počátků dnešní české teoretické systematiky i pro časové ohlédnutí za vznikem pojmů (zde na počátek 19. století), které vznikaly především v němčině. Byly pak dále rozvíjeny pro použití v německém civilním kodexu BGB.

V německé nauce je pojem typicky užíván v rámci soukromého práva (kap. 3), ve kterém se pro něj používají hned dva výrazy, a to *das Rechtsgeschäft* a *die Willenserklärung*. Text vyjevuje, že německá nauka se od české liší i tím, že používá i jinak mírně odlišnou systematiku pojmů. Právní jednání (právní transakce) v německé nauce má vyhraněnější kvazi-normativní podstatu, obsahově se jedná o autonomní založení regulace vztahů mezi osobami. Dle probíraného teoretického pojetí Flumeho je charakteristický důraz na zákonné uznání (dovolenost obsahu), které dle něj lépe zajišťuje maximu zákonodárství *ius suum cuique tribuere* i v soukromých vztazích (3.3.2), jejichž tvorba by jinak byla příliš postižena „sebeláskou“ (*Selbstherrlichkeit*). Flume požaduje, aby strany jednaly především pomocí *figur*, které platné právo předpřipravilo jako vzory právního jednání, například coby smluvní typy. Obdobnou formační (*channeling*) funkci práva nalézají v common law i Fuller (4.4), kterému se však spíše jedná o právní jistotu charakteru vztahu a rozhodnutelnost případného právního sporu. Flume se však jinak nachází na pozici ochrany soukromé autonomie i soukromého práva jako odvětví. Odmítá přímý účinek ústavních norem i jejich

nepřímý účinek (*die Drittwirkung*), neboť se dle něj samy pro soukromé právo nehodí, ale mají se použít přímo předpisy a zásady bezprostředně ovládající soukromé právo, které jim odpovídají, zejména pak institut dobrých mravů.

Právě právní jednání jsou Flumemu důležitým prostředkem seburčení jedince, byť na pozadí existujícího právního řádu. V německé nauce trvalo ustálení teorie právního jednání nejméně století. Neuralgickým bodem je vztah vnitřní vůle a jejího vnějšího projevu. Zejména možnost omylu jednající osoby je pak právně teoreticky asi nejpodobnější otázkou dilematu tohoto textu, totiž toho, v čí neprospěch řešit případné popření pravosti údajně podepsanou osobou. Obdobně jako u omylu není jednoznačně morálně přiřaditelné selhání ani zavinění a zákonodárce nemá důvod stranit žádné ze stran soukromého právního jednání. Praxe se nyní kloní k výkladu právního jednání dle objektivního horizontu příjemce (3.2.1) a k teorii platnosti (*Geltungstheorie*, část 3.3.4) právního jednání. Dle Flumeho však žádná teorie není plně vyhovující, jedná se o *a priori* neřešitelný spor zásady seburčení a zásady sebeodpovědnosti jedince (3.3.5).

V kapitole 4 se provádí právně teoretický rozbor vlastnoručního podpisu a jeho alternativních elektronických forem. Řada náležitostí podpisu nebývá výslovně vyjádřena v právním řádu vůbec, jsou reflektovány pouze právní teorií. V kapitole jsou probírány právní teorie z ČR, Německa a z prostředí common law. Je proveden souhrn druhů technik elektronických podpisů, které jsou příležitostně uznávány. Dále je v kapitole obsažena reflexe pohledu kryptologie, která takzvaný digitální podpis považuje za důkaz původu dat či datové zprávy, popř. za autentizaci původce. Z technické praxe jsou reflektovány případné potřeby stanovení komitmentu nebo podpisových politik.

Kapitola 5 se již zabývá pojmem elektronického právního jednání, jeho vyjasněním, a to především s ohledem na nauku a platné soukromé právo užívané v ČR a v Německu. V obou právních řádech je standardem bezformální právní jednání. V německé nauce je k dispozici podrobnější teorie (5.2.1) právního jednání elektronickými prostředky, s členěním na elektronicky přenášená vyjádření vůle (5.2.1.1) a elektronicky vytvořená vyjádření vůle (5.2.1.2), která mohou být automatizovaná. V případě písemné formy právního jednání se systematika i pojmosloví mírně rozchází. V právu ČR je třeba věnovat pozornost pojmu „písemnost“ (5.1.3), zatímco v německém právu pojmu „elektronický dokument“ (*elektronische Dokument*, část 5.2.5.2). Platné právo obou států se značně rozchází v požadavcích náhrady

písemné formy právního jednání v elektronické podobě, kdy českému právu se zdá dostačovat elektronický podpis prostý (5.1.5), zatímco právo německé vyžaduje kvalifikovaný elektronický podpis (5.2.5.2). Česká úprava je proto předmětem kritiky v závěrech (5.3 a 11.7.3.4) textu.

Kapitola 6 se soustřeďuje na nové evropské nařízení eIDAS, na jeho část označovanou jako „služby vytvářející důvěru“, která pokrývá pojmy a instituty odvozené od elektronického podpisu. Výklad je veden v úrovni samotného nařízení eIDAS a práva Evropské unie. Množství termínů a podrobnost zpracování je dána komplexností rámce nařízení a množstvím otázek či nejasností, které ve zcela nové právní úpravě vznikají, a potřebou nevynechat žádnou právní otázku, která při používání vyšších verzí elektronického podpisu může vzniknout na straně podepisující (ev. pečeti) osoby nebo na straně spoléhající osoby (strany). Úvodní části (6.1 a 6.2) slouží především pro první hrubou orientaci čtenáře v nařízení. Je vyložen předmět a působnost nařízení (6.3), jejich dopady pro aplikaci. Podává se vysvětlení nové definice elektronického podpisu prostého (6.4) a jeho smysl. Návazně kontrastuje popis autentizačních elektronických podpisů (6.5), zejména zaručeného (6.5.1) a kvalifikovaného (6.5.3) elektronického podpisu, z čehož druhý uvedený má účinek rovnocenný vlastnoručnímu podpisu. Zcela nový je pojem elektronických pečeti (6.6). Práce podává i původní možnost výkladu účelu zavedení zaručené elektronické pečeti (6.6.4), kterým může být umožnit i elektronické potvrzování právního jednání přímo právníčkou osobou, ovšem až v rámci vnitrostátní implementace. Doplnkovou službou je elektronické časové razítko (6.7). Vysvětluje se i pojem služeb vytvářejících důvěru a jejich poskytovatelů (6.8). Pro vnitrostátní, ale zejména přeshraniční právní styk jsou kritické důvěryhodné seznamy (6.9). Vyšší verze podpisu mohou vyžadovat kvalifikované prostředky pro vytváření elektronického podpisu (6.10). Nařízení obecně upravuje i problematiku ověřování (technické) platnosti kvalifikovaného elektronického podpisu (6.11). Jako součást rámce nařízení vzniká odpovědnost poskytovatele služeb vytvářejících důvěru (6.12) i členského státu (6.13). Samostatná je problematika povinnosti přijímání elektronických transakcí s elektronickým podpisem (6.14). Důkazní účinky vyšších verzí elektronických podpisů a pečeti plynou dobře ve srovnání s důkazními účinky i dalších upravených digitálních objektů (6.15). Kritika nedostatků nařízení je rozdělena na 15 dílčích problémů (6.16). Je představena možná hypotéza stavu (6.17), možnost ovlivnění předkladatele návrhu francouzským pojetím

z *Code civil*, ve kterém jsou četné právní povinnosti implikovány bez dalšího z technických norem a specifikací.

Kapitola 7 stručně popisuje implementaci v textu zkoumaných částí nařízení eIDAS v Německu, aby bylo možné následné srovnání s implementací českou. Implementace vždy nepřímo implikují i to, jak chápat a vykládat samotné nařízení eIDAS (kap. 6). Po popisu průběhu přijímání (7.1 a 7.2) pozdě přijatého zákona *eIDAS-Durchführungsgesetz* jsou hlavní podrobnosti věnovány v něm obsaženému zákonu *Vertrauensdienstegesetz* (7.3). Mírná novelizace postihla německý *Zivilprozessordnung* (7.4). V Německu dosud nebyla přijata prováděcí vyhláška.

Kapitola 8 obsahuje přehled obdobné implementace eIDAS ČR, jak byla provedena zejména adaptačním zákonem č. 297/2016 Sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce. Nejčastěji bude pozornost věnována adaptivně-recepčním ustanovením (8.2). Je poskytnut i rozbor konkretizačních a doplňovacích ustanovení (8.3), institucionálně-kompetenčních (8.4) a sankčních (8.5). Recipované pojmy se využívají v desítkách novelizací (8.6) napříč právním řádem, nebyly však provedeny změny v důkazních pravidlech (8.7). Závěr kapitoly obsahuje přehled témat, která jsou považována za v implementaci opomenutá (8.8), a ustanovení, která byla derogována bez výslovné náhrady (8.9), takže dochází k menší či větší změně v právním řádu ČR.

Kapitola 9 pojednává o některých možnostech právního jednání s elektronickým podpisem dle právního řádu ČR, ve stavu po účinnosti adaptačního a změnového zákona k eIDAS. Uvádí se některé legislativní připomínky (9.1). Letmo je probíráno pozadí zpracování listin u veřejnoprávních původců (9.2) jakožto důležitého předpokladu zavedení a používání právní presumpce správnosti veřejných listin. Jsou zmíněny možnosti elektronického podání a splnění náležitostí podpisu při něm (9.3). Stručně je probrána možnost soukromého právního jednání (9.4), včetně vhodného konceptu důkazních účinků kvalifikovaného elektronického podpisu.

Kapitola 10 podává základní souhrn možností soukromého elektronického právního jednání právnickou osobou v právním řádu ČR. Právní úprava vychází z teorie fikce. Důsledkem je, že za právnickou osobu jedná její zástupci (10.1). Jsou zjištěny základní teoretické možnosti pojetí (10.2) elektronických agentů. Ukazuje se, že v případě právnických osob při automatickém provozu nebývá vazba na zastupující

osobu výhodná či praktická. Právní jednání elektronickým obchodem (10.3) vychází z práva EU, které určování fyzické osoby, jako za právnickou osobu jednajícího zástupce, nevyžaduje. Rozbor ukazuje, že pro technické zajištění povinně poskytovaných informací je možné fakultativně využít zaručené elektronické pečeti (10.3.3). V případě jiných elektronických agentů (10.3.4) je použití zaručených nebo kvalifikovaných elektronických pečetí možné, ale nemusí dostačovat. Na závěr se probírá splnění náležitostí písemné formy právního jednání při použití elektronických prostředků právnickou osobou (10.4).

Závěry (výsledky).

Implicitním závěrem je, že realizace kvalifikovaného elektronického podpisu je složitá (srov. kap. 6 a její rozsah). Tato skutečnost i potřeba pořízování potřebných elektronických prostředků působí jako zátěž podepisující osoby, která u vlastnoručních podpisů nemá obdobu, a zřejmě je hlavním důvodem jen nízké penetrace (začátek kap. 11 a 11.7.4) vyšších verzí elektronického podpisu.

Metodika rámce elektronických podpisů zajišťuje nezávislou odbornou kontrolu každé jeho určené součásti a poskytuje tak podepisující osobě možnost jednat právně autonomně a být si svou autonomií dostatečně jist. Nařízení eIDAS je však neúplné (11.5), neupravuje například bezpečnost aplikací vytvářejících podpis ani systémového prostředí. Z těchto důvodů by si podepisující osoba měla zajišťovat další potřeby své počítačové bezpečnosti dobrovolně. V oblasti veřejné správy by doplňkové potřeby bezpečnosti měly být zajištěny i právně (11.7.3.5), neboť si to vyžaduje presumpce správnosti veřejných listin.

Odpověď na obě výše zmíněné otázky textu, totiž zda kvalifikovaný elektronický podpis splňuje požadavky na obdobně přijatelné rozdělení přínosů a rizik mezi podepisující a spoléhající se osobu a zda představuje funkční ekvivalenci vlastnoručního podpisu, je tak odlišná normativně a věcně. Normativně kladnou odpověď stanoví samo nařízení (11.7.6), věcně však neúplnost úpravy způsobuje, že z hlediska věcného a potažmo důkazního lze vznášet různé námitky. Zmíněná neúplnost nařízení eIDAS neprospívá ani spoléhající se osobě, neboť se odráží i na její nižší právní jistotě.

V praxi existuje zatím jen nízká míra popírání pravosti (úvod kap. 11), a to i pro podpisy elektronické. V soukromém právu je dilema popírání podpisu oslabenou

povinností prokazování kauzy (11.2), ve veřejném právu existencí zázemí veřejnoprávního původce (11.1), jež ovšem musí být vytvářeno skutečně.

Neúplnost nařízení (11.5) závěr vícenásobně reflektuje. Zabývá se možnostmi jejího odstranění podrobnější vnitrostátní implementací, tj. doplňovacími a konkretizačními ustanoveními. Závěr proto obsahuje nejprve obecné přehledy právních argumentů pro podrobnější vnitrostátní implementaci v ČR i proti ní (11.6) a poté i konkrétní návrhy doplnění (11.7.3), včetně ohledu na popiratelnost (11.7.3.2) a automatizaci (11.7.3.3.), revize soukromého práva ČR (11.7.3.4) a doporučení pro veřejné právo (11.7.3.5). Pro jinou věcnou implementaci v právu ČR hovoří i srovnání s implementací německou (11.7.1).

I po doplněních asi vždy zůstanou určitá zbytková rizika, daná i křehkostí výpočetních systémů (úvod kap. 11). Namísto cesty upřesňování a konkretizace povinností jsou proto navrženy i zcela odlišné možnosti technického a právního rozvoje, které by umožnily se dilematu popiratelnosti vyhnout nebo jej vyřešit jinak. Navrženo je apriorní omezení použitelnosti (11.3) podle druhu jednání nebo výše finančního limitu. Jinou alternativou je převod jednání na rozporovatelný proces (11.4).

Možnost vytváření kvalifikovaného podpisu na dálku (11.7.4) může vést k vyššímu rozšíření používání, bez dalšího však neřeší právní ani technická dilemata.

Součástí závěru jsou i níže probírané předporozumění (11.7.2) a elektronické právní jednání právnické osoby a elektronická pečeť (11.7.5).

Dílní souhrny jsou uváděny též průběžně v závěrech kapitol.

Původní poznatky.

V právně teoretické rovině je největším přínosem práce soustředěný popis vlastností a funkcí podpisu (kap. 4). Shrnují a propojují se zde poznatky právní doktríny české, německé a z common law. Navíc je prováděna i reflexe druhů techniky používaných pro implementaci elektronického podpisu, jakož i takzvaných komitmentů podpisu a podpisových politik, tedy požadavků vyplývajících spíše až z elektronických implementací podpisu než z praxe podpisů vlastnoručních. Kapitola 4 představuje právně teoretické porozumění podpisu, využitelné i pro případně nové druhy techniky, i pro právní úvahy rozmanitého druhu.

K dilematu popiratelnosti podpisu právní doktrína v nejobecnější rovině přispívá úvahou o střetu zásad sebeurčení a sebeodpovědnosti (3.3.5). Prvá zásada trvá na uplatnění pravé vnitřní vůle jedince, druhá akcentuje odpovědnost téhož jedince za skutečný projev vůle a vyzývá ke zdrženlivosti projevování se. Rozbor dále odhaluje, že k právnímu jednání je nutné předporozumění jedince (11.7.2) o tom, jak jej bude jeho adresát právně chápat. Elektronické právní jednání lze začít provádět i dosud neznámými způsoby, pokud právně jednající i právně spoléhající se osoba mají předem možnost seznámit se s tím, jaký projev bude mít jaký právní význam, nebo pokud je to dostatečně samozřejmé vzhledem k běžným zvykům. Platné právo tyto teoretické poznatky kazuisticky potvrzuje například povinností poučení (7.3.3) o právních účincích kvalifikovaného elektronického podpisu nebo stanovením informačních povinností o jednotlivých technických krocích vedoucích k uzavření smlouvy (dle směrnice ECDiř, část 10.3.1). Obdobný smysl mají normativní poukazy na zvyklosti nebo i jen zavedenou praxi stran (např. § 545 a § 556 obč. zák.).

V tématu implementace legislativního aktu Evropské unie druhu nařízení tato práce překvapivě vyjevuje, že k dosažení jednotného účinku nařízení ve všech členských státech EU může být v České republice třeba nejen zdrženlivost vedoucí k nepřidávání žádných ustanovení v rámci předmětu úpravy, ale naopak přidání takových ustanovení, které doplní oprávnění a povinnosti, jež v jiných členských státech EU budou plynout ze zdrojů, které v ČR nejsou bez dalšího považovány za prameny práva. Takovými zdroji mohou být technické normy a specifikace, kterých je v souvislosti s nařízením eIDAS vyhlášeno několik desítek. Jejich vyhlášení představuje metodickou koncepci nařízení eIDAS. Práce zde proto vyslovuje i hypotézu, že předkladatelé návrhu nařízení v Komisi mohli být ovlivněni tímto pojetím, které pochází zejména z francouzského *Code civil* (6.17).

Práce popisuje v ČR málo známý takzvaný nový přístup (*New Approach*) k závaznosti technické normalizace, vyvinutý právem EU, a využívá ho v popisu výkladu čl. 29 eIDAS (6.10.2). Vyhovění technickým normám zakládá domněnku vyhovění, zvyšuje právní jistotu, ale neomezuje ostře vývoj produktů či služeb pouze na rámec technických norem. Z hlediska teorie práva je domněnka vyhovění zvláštní tím, že představuje alternativní splnění platnosti dispozice právní normy, a nikoli hypotézy, jako je tomu u právních domněnek.

Z nařízení eIDAS za pozornost jako novum stojí takzvané důvěryhodné seznamy (6.9) a jejich forma, neboť musí být zřízeny „ve formě vhodné pro automatické zpracování“ („*a form suitable for automated processing*“), která představuje i originární formu vedení důvěryhodného seznamu. Taková forma nevyklučuje, že seznam je čitelný nebo kvazičitelný i lidsky, nicméně automatická zpracovatelnost má za následek nejen prvoplánové využití pro automatizaci (zejména vyhodnocování platnosti elektronických podpisů), ale druhotně implikuje i snadnou přeložitelnost obsahu do kteréhokoli jazyka, zejména do úředních jazyků jiných členských států EU. Obdobné právní úpravy a podkladové technologie by mohly být využity i pro vytváření výpisů z oficiálních úředních rejstříků členských států EU, odpadala by pak potřeba jejich úředně ověřených překladů při přeshraničním použití. Tato nová forma a zejména její originárnost a právní rozhodnost nahradila dřívější dichotomii strojově zpracovatelné podoby (*machine-processable*) a lidsky čitelné podoby důvěryhodných seznamů, z nichž právně rozhodná byla druhá uvedená.

K praktickému řešení dilematu popiratelnosti podpisu se v závěru navrhuje jiné metody, než které jsou vyžity nařízením eIDAS. Jedná se v první řadě o návrh apriorní možnosti omezení použitelnosti elektronického podpisu zápisem takových omezení do kvalifikovaného certifikátu. Omezení by mohla mít povahu buď finančních limitů (6.16.10, 11.3), nebo omezení dle druhu činnosti (6.16.9, 11.3). Omezení dle druhu činnosti může mít značný význam například pro oddělení profesního a soukromého využití.

Další metodou, která může snižovat rizika elektronicky podepisujících osob, je návrh převádění jednorázového aktu podpisu na vícekrokový proces (11.4). Praktické i právní realizace mohou nabývat různých podob.

Práce vyjevuje jiný možný smysl a účel zavedení zaručené elektronické pečeti a kvalifikované elektronické pečeti, než byl dosud zastáván českou doktrínou (6.6.4). Navrhuje se, že smyslem uvedených pečeti je, aby i právně plnily stejný účel jako běžně plní podpis, až na to, že tento právní účinek není přímo proklamován nařízením, ale je ponecháno na vnitrostátní implementaci, zda takový účinek připustí. Z hlediska automatizace vytvoření jsou obecně rovnocenné zaručený elektronický podpis a zaručená elektronická pečeť, což je i přístup použitý samotným nařízením eIDAS v rámci jeho úpravy (6.6.4). Zde uvedené dva koncepty též odstraňují rozpory (rovnost,

nediskriminace) dosavadního výkladu, které vznikaly na úrovni základní práv EU i členských států.

Zaručená elektronická pečeť je kromě případů upravených samotným nařízením eIDAS použitelná i pro potvrzování povinně poskytovaných informací elektronickými obchody, které provozují právnické osoby (10.3.3), a to i v případě, že se jedná o právní jednání. Její použití je však právně fakultativní, jedná se o dobrovolně používaný bezpečnostní mechanismus, obdobně jako (kvalifikované) certifikáty pro autentizaci internetových stránek, jejichž vydávání nařízení eIDAS nově též pokrývá.

Při právním jednání elektronickým agentem právnické osoby text vyjevuje, že je spíše přirozené vynechat vazbu na konkrétní fyzickou osobu. Jedná-li se o právní jednání elektronickým obchodem, plyne vynechání zástupce z unijního práva (10.3.1). Závěr doporučuje doplnit (11.7.5) podobnou úpravu i pro jiné případy právního jednání právnické osoby elektronickým agentem do práva ČR.

Klíčová slova

Právní jednání, právní jednání právnické osoby, podpis, elektronický podpis, elektronická pečeť, teorie podpisu, eIDAS, elektronické právní jednání, elektronická transakce, písemnost, elektronický dokument, elektronické časové razítko, autentizace, identifikace, právní komparace, právo ČR, právo EU, právo Německa, kvalifikovaný elektronický podpis, kvalifikovaný certifikát, QES, AdES, QSCD, QESeal, AdESeal, QESealCD, QTS, důvěryhodné seznamy, služby vytvářející důvěru, TSP.